

Sammelband 079

Index locorum in hoc volumine
explicatorum

- nr. 29 Pf. LXXXIV.
4. Matth. II. 17. 18.
28 Luc. I. 78.
10 Act. XIII. 32. 33.
20 Epist. V. 23.
18 Gal. I. 34.
11 Gal. II. 14. 15.
23 Cor. XIII. 2.
26 1 Petr. III. 18.
38 2 Petr. I. 19.
6 Iud. 9.
38 Apoc. XII. 16.

23
22

PROVICE R E C T O R
AVLAE DEI
P R O C E R E S

LVCVLENTE COMMONSTRATI
SCRIPTIONE SOLENNI
FESTO MICHAELIS DIE

AN. MDCCLIV.

IN

ACADEMIA IVLIA CAROLINA
P. P.

HELMSTADII

LITERIS SCHNORRIANIS

AVLAE DEI
PROCEDES

INVALENTI COMMUNSTRATI
SCRIPTIONE SOLENNI
FESTO MICHAELIS DIE

ACADEMIA IVLIA-CAROLINA

LITTERIS SCHONHAINNIS

ACADEMIAE IULIAE CAROLINAE

PROVICECTOR

CVM SENATV

CIVIBVS ACADEMICIS

S. P. D.

quam equidem multiplicia atque insignia, imo vero quam infinita atque admiranda providentiae atque administrationis divinae documenta illa existunt, quae cum in privata singulorum hominum vita et fortuna, tum et vel maxime in publicis civitatum ac gentium integrarum negotiis ac fatis passim animadvertuntur, tam eximiam quoque dignationem habere videtur ille dies, qui MICHAELIS atque angelorum ceterorum recordationi

A. 2 festus

festus esse solet apud christianos: quodcumque tandem dedicationis illius principium fuerit aut consilium. a) Namque anniversaria ista, quae MICHAELIS nomen prae se ferunt, sacra non tam divino MICHAELIS atque angelorum cultui destinata, quam eum potius in finem constituta sunt, esse saltem debent, ut immensam Dei optimi maximi benignitatem ac providentiam, in daemonum atque angelorum operationibus mirificis conspicuam, data opera concelebremus, strenuoque virtutis ac probitatis angelicae studio efficiamus, ut, quasi totidem numinis administri, divinius praesidii beneficiis haud prorsus indigni reperiamur. Quod ipsum equidem officium uti commune illorum, qui civitatis christianae membra existunt, omnium, sic iis praesertim decorum videtur, qui, dum litterarum sapientiaeque cultores se se prostentur, hoc sibi velut peculiare sumunt ac vendicant, quod virtutis ac prudentiae salutaris studio non antecellere tantum, sed decenter etiam iuvare ceteros, pro suis quique viribus atque muneribus, velint. Quid igitur in commentatione hac soleam propositum Nobis sit, vosmet ipsi, CIVES, concitare haud difficulter potestis. Recordamur enimvero, id quod vobis etiam sine dubio persuasum firmiter est, Nos, ut semper alias, sic et cumprimis hac tempestate per-

sonas
 -ora) Legant, quibus volupe est, R.V.D. HOSPITIARVM in singulari de festis christianorum opere fol. 108. it. fol. 147. cui quidem superioris illustrationis causa adiungi merentur duo programmata festi, de festi Michaelis origine in hac ipsa academia quondam (an. 1726. it. 1730.) p. p.

fonas ac vices angelorum sustinere: quorum proinde officium sit ad angelicas, hoc est personis ac studiis vestris dignas virtutes singulos atque omnes vos sive adhortari, sive, quod fatius fore iudicavimus, penitentiore, eademque nec infructuosa, nec prorsus iniucunda rerum divinarum contemplatione quadam invitare comiter atque instigare.

Opportunam contemplationi huic nostrae materiam cum CHRISTI Servatoris de *piorum angelis* effectum memorabile, b) tum *angeli principis*, sive *archangeli cognomentum*, MICHAËLI praeter ceteros proprium, tum et denique singularis quaedam de *aula dei*, nec non de *septem angelis maximis*, tanquam *aulae divinae proceribus*, HVGONIS GROTII, polyhistoris eximii, *observatio* c) nunc quidem subministrant. Iuvabit autem modo dictum GROTII locum ante omnia expendere ac dilucidare: siquidem eo rite facto dilucide simul apparebit, quid de ceteris illis, quorum facta mentio est, statuendum sit aut sentiendum.

Sic nimirum dicto loco GROTIUS:

(Και ἄπο τῶν ἑπτὰ πνευματῶν, αἱ ἐσὼ ἐνοπιῶν τῶ θεοῦ αὐτῶ) *in manuscripto: πνευματῶν τῶν ἐνοπιῶν.* Septem spiritus et hic et in-

A 3 fra

b) αἱ ἀγγελὶ αὐτῶν ἐν ἑσθῶναι δια πάντες ἑλεπαι το προσηπὼν τε πατὴρ μα τῆ ἐν ουρανῶν. MATTHAEI cap. XVIII. v. 10.

c) in annotationibus in *Apocalypsin* (cap. I. v. 4.) quae continentur annotationum in novum testamentum parte tertia atque ultima Parisiis 1650. fol. ed.

frav. 6. et VIII. 2. esse angelos multi putarunt, quia receptum est apud Hebraeos septem esse maximos angelos, qui deo adstant, nempe quomodo septem principes adstabant regi Persarum, quae aula quia erat magnificentissima, ideo ad eius formam dei aulam formant Hebraei. Vide TOBIAM XII. 15. MATTH. XVIII. 10. et utrobique a nobis dicta, Adde HERMAM II. 9. CLEMENTEM Strom. VI. Sed recte omnia qui expendet, et confert locum, qui infra est v. 6. ubi itidem spiritus dicuntur oculi dei, per quos oculos diximus in ZACHARIA IV. 10. significari multiformem dei providentiam, eo potius fertur, ut hic existimet denotari septem illa velut membra divinae providentiae, quae nominantur infra V. 12. et VII. 12. Et sic erit év δια δέων. Optatur enim pax a deo et septem spiritibus, id est, a deo per septem hos modos operante. Firmat hanc interpretationem, quod infra capite V. distinguuntur spiritus et angeli.

Recte quidem GROTIUS, et, pro singulari, qua pollebat, mentis et doctrinae praestantia, nervose admodum statuit, septem spiritibus septem velut providentiae divinae membra, seu multiformem dei

pro-

providentiam heic designari; sed penitus tamen consideratis omnibus, subobscura vel anceps esse sententia eiusdem videtur. *Instrumenta* enim, sive peculiare *ministri*, an *symbola* tantum *providentiae divinae* spiritus existant; similiter undenam praecipuus, hoc est, *septenarius* iste *principum* apud *Perfas*, nec non *angelorum* apud *Hebraeos maximorum* numerus fuerit pronatus, non satis aperte *GROTIUS* explicuit. Quo planius ergo quid statuere heic deceat constet, operae pretium facturi nobis videmur, si particulatim, et, pro instituti praesentis conditione, paullo explicatius cum α) de *veterum gentilium* circa *deos ac daemones sententiis atque institutis*; tum β) de vera et genuina *gubernationis ac providentiae divinae*, γ) *daemonum* item, sive *angelorum indole*; tum et denique δ) de *mutua utrorumque cognatione*, vel, quod perinde videtur, de *daemonum sive angelorum ad divinam mundi humanique generis*, vicissimque de *gubernationis divinae ad daemones atque angelos habitu*, secundum sincerioris vereque christianae sapientiae dogmata atque axiomata, differuerimus.

Fingite vobis, CIVES cultissimi, *homines non sentiendi solum et iudicandi, sed ratiocinandi quoque facultate qualicumque a natura instructos*; quales quidem gentiles fuisse nemo temere dubitaverit: hi profecto simulatque vastum hoc universitatis sive *mundi aspectabilis amphitheatrum*, quaeque ubivis in eodem obvia sunt spectacula, admiranda non minus, quam varia et multiplicia; *tellurem* videlicet, montibus, saxis atque

que undis passim interstinctam; succis, lapidibus, metallisque velut gravidam; gramine, plantis, floribus, sylvis ac frumentis quasi vestitam; serpentibus, vermiculis, piscibus, belluis atque volucris tantum non ubique animatam; dehinc nubes, pluvias, grandines, fulmina, tonitrua, mirabilesque alias aëris mutationes; tum continuas dierum atque noctium vicissitudines; ipsa denique sidera coeli splendida, solem inprimis atque lunam, praeter semetipsos, circumspexerunt; non potuere non singulares singulorum atque omnium istorum naturas, vires, ordines, effectiones atque usus maximopere admirari, paullatimque ab admiratione ad primae originis et causarum peruestigationem progredi; tacite saltem, unde quae-so mirabilis hic rerum apparatus? quis item horum omnium primus opifex atque auctor? sciscitantes. Neque enim perperam iudicarunt illi, qui admirationem philosophiae matrem esse statuerunt. Nec prorsus etiam vana esse illorum coniectura videretur, qui ab astrologia, sive siderum coelestium contemplatione, studiorum atque sapientiae humanae omnis primordia repetunt. Abesse vero in iam iam dicta rerum naturalium causas explorandi sollertia vix potuit, quin mortaliū isti, quos excelsa quaedam mentem a sensibus digne abducendi facultas et divinior de prima rerum origine revelatio destituit, solem, mundi quippe astrum illud prae ceteris generis causam communemque velut parentem ac sospitatorem, nec sine mirifica veneratione quadam suspexerint atque adoraverint. Neque enim

enim dubium videri ipsis poterat, sublato vel exting-
cto sole, nihil non eorum, quae ad telluris cultum at-
que ornatum, vitam animalium ac sustentationem, hu-
mani denique generis commoditates ac necessitates
ullo modo pertinent, extinctum confestim fore atque
interituum. *Heliolatriam* igitur, sive *solis* atque *ignis*,
velut numinis cuiusdam, *venerationem* primum idolo-
latriae genus extitisse, quod mortalium animos fasci-
naverit, quis amabo miretur? Quum autem *sidera coe-
li reliqua* facultatem et naturam solis haud dissimilem
habere, suppresque hominibus utilitates praestare
crederentur, sane mirum non est, quod ipsa etiam cum
universa, tum ea praesertim, quae proximam cum sole ac
tellure nostra necessitudinem prae se ferunt, *in divinita-
tis ac venerationis societatem venerint*. Ut nervose, quod
res est, dicamus, *heliolatria sororem habuit astrolatriam*.
Graviter admodum nec minus sententiose CICERO: d)
de hominibus, inquit, *nulla gens est, neque tam imman-
sucta, neque tam ferrea, quae non, etiamsi ignoret,
qualem Deum habere deceat, tamen habendum sciat*.
Utique vero hoc quicquid est superstitionis Asiae
praesertim atque Africae nationibus, coeli quippe
siderumque speculationi a natura deditis velutique in-
nutritis familiare, quin et commune fortassis olim fu-
isse, haud improbabiliiter sane colligi ex iis potest,
quae, ut alia bene multa nunc praetermittamus, e)
B cum

d) Lib. I. *de legibus*.

e) Ea nimirum, quae de *Phoenicum* atque *Indorum* pyrolatria
memorari heic poterant, quaeque passim notata reperiuntur
partim apud IO. SELDENVM in peculiari *de diis syris* libro,

cum de planetarum apud Chaldaeos, tum de Mithrae atque astrorum quorundam aliorum apud Persas, tum et de ISIDIS atque OSIRIDIS apud Aegyptios cultu pristino passim memorantur apud historicos. ISIDIS enim nomine *lunam*, hinc reliquis vocibus *solem* designari, *vestrum*, *CIVES*, nemo est, arbitramur, qui nesciat. f) (*Aegyptii*) *quavis die ter adolent soli restinam sub ortum; myrrham sub meridie; Kypbi, quod vocant, circa occasum: quorum quodque quam habeat rationem, infra exponam. Singulis quidem istis conciliare se et venerari solem opinantur.* g) Verba sunt PLVTARCHI in peculiari eodemque veteris doctrinae mysti-

cum ANDR. BEYER *additamentis* Lipf. 1672. 8. recuso; partim etiam, quoad Indos, apud PALLADIUM in libello de *gentibus Indiae et Bragmanibus*, Lond. 1665. 4. STRABONEM geogr. lib. XV. PLVTARCHVM in lib. de *vita Alexandri*, nec non apud ARRIANVM de *expedit. Alexandri* lib. VII. et in *indiciis*. f) Exquisita sane doctrinaeque profundioris plena sunt, quae partim a RADVLPHO CVDWORTHO, partim etiam a IO. LAUR. MOSHEMIO, viris summis utrisque, hanc in rem disputata leguntur eo volumine, quod *systema intellectuale vniuersi*, seu de *veris naturae rerum originibus*, inscribitur, (Jenae 1733. fol. ed.) *tomo I cap. IV. §. XVIII.* Quem ipsum quidem locum nostras in partes dum excitamus, hoc simul admonemus, haud omnino contraria nobis ea esse, quibus OSIRIS *rex magnus fuisse, non deus*, inibi asseritur. Neque enim duplices istas, quas gentilium de diis diuinisque rebus *fabulae* seu commenta recipiunt, *significationes, physicam* nimirum atque *historicam* sive *politiceam*, proflus contrarias invicem existere, proinde *geminas plerumque simul* adhiberi iisdem interpretationes oportere, iustis de causis arbitramur.

g) Ημερος εκαστη περιος επιδυμιασι τις εστιν, ζιτωνου μιν υπο της ανωτερας, αμυρον δε μεσσηρουντι, τα δε καλουμενον κικρι περι δυσημας, αν εκαστω

mysticae plenissimo, de *Iside et Osiride* libello. Quo ipso equidem simul de *Chaldaeis* rotunde sic pronunciatum legimus: *Chaldaei (VII.) planetas deos faciunt; quorum duos beneficos, totidem maleficos, reliquos tres medios affirmant et promiscuos. h)* Idem et planius quodammodo de *Chaldaeis* ex ipsis eorundem libris R. MOSES MAIMONIDES memorat, dum libro III, cap. XXX. eius operis, cui more *nebochim* titulum fecit: *notum est, inquit, quod ABRAHAM natus est in gente, quae serviebat igni, et in credulitate illorum, qui credebant, quod non sit deus alius, nisi stellae; quod stellae sint dii; sed sol et luna sint maximi deorum.* Quando ABRAHAM contradixit opinioni gentis illius, dicens, quod alius sit operator praeter solem, induxerunt contra eum rationes suas, inter quas fecerunt mentionem de operationibus solis, quae manifestae sunt et apparent visui in universo esse. Persarum denique idololatriam, hoc est, *Mithrae* sive solis atque altrorum venerationem supersticiosam quod attinet, brevissime hanc in rem HESYCHIVS: MITHRAS, inquit, *sol est apud Persas: MITHRAS praecipuus Persarum deus. i)* Similiter EUBVLVS K) MITHRAM parentem atque conditorem omnium rerum seu totius

B 2

mun-

ἐν ἰσχυρῶν λόγων, ἕσπερον ἀσχημητοῦ. Τον δὲ ἥλιον παρὰ τοῦτοις προσηγορεύουσι καὶ θεοῦ πατέρα διούτας.

h) Χαλδαῖοι τῶν πλανητῶν τὸς θεοὺς γεννῶσιν, ἐκ καὶ τῶν δύο μὲν ἀγαθῶν ἑσπερος, ἡλίου δὲ κακοῦτος, μετὰ δὲ τῶν τριῶν ἀπεθάνοντι καὶ κόουσι.

i) Μιθρῶς ὁ ἥλιος παρὰ περσῶν. Μιθρῶς ὁ πρῶτος ἐν περσῶν θεός.

k) apud FORPHYRIVM in libro de antro nympbarum: καὶ τῶν πατρῶν καὶ πατῆρ Μιθρῶς.

mundi nuncupat. Paulo explicatius STRABO: l) *Persae coelum IOVEM putant; colunt solem, quem MITHRAM vocant, item lunam, et venerem, et ignem, et tellurem, et ventos (aërem) et aquam.* m) De victima equidem, MITHRAE sive soli dicata, equuleo nempe candido, igne perpetuo (αἰθέρα) qui sacer appellari militibusque praelium suscepturis praeferrī super altari solebat, pyreis item seu pyraeīs, hoc est ignis perpetui sacrariis; nec non de pyrethīs, seu magis, ignem sacrum sustentantibus; quaeque huc spectant, aliis, plenius hoc loco differere iustae brevitatis studium prohibet. n) Interim animadversione dignum reputamus, Persas in quatuor deorum coelestium sive planetarum, SATVRNI scilicet, IOVIS, MARTIS et MERCVRII locum vulgo sic dicta quatuor elementa, ignem, puta, ventos, (aërem) aquam, et terram surrogasse: quod fortassis maiorem aut magis salutarem his, quam istis facultatem tribuerunt; sed septenarium tamen principum deorum numerum, exemplo videlicet *Affyriorum*, servasse.

Sic ergo diis, sic astris, sic coelo rerum naturalium atque humanarum non modo principatum, sed et domina-

l) *Geograph. lib. XV. (Περσαι) τον ουρανον ηγκμενοι Διαν' τιμισι δε ποσε ηλιον, εν κελυσι Μιθραν' και σεληνην, και Αφροδιτην, και πυρ, και γην, και ανεμους, και υδωρ.*

m) Hic denuo conferri attentēque legi meretur CVDWORTHS *system. intellectual.* cap. IV. §. XVI. eadem scilicet moderatione adhibita, quam supra, pag. 10. nota f) commendavimus.

n) Otium nobis hic fecere BARNÆ. BRISSONIVS in libro de *regio Persarum principatu.* Argent. 1710. 8. nec non IO. SELDENVS in libro de *diis syris*, supra iam tum a nobis laudato.

minatum perquam sane liberaliter ac temere gentiles concedebant. De deo, de mente, de numine, providaque mundi gubernatione altum, nisi fallimur, apud eos silentium.

Posteaquam vero secum habitare, sive semetipfos ac mentes suas intueri penitus, naturaeque opera cum operibus atque institutis hominum contendere mortales susceperunt, fere sic iidem, sensus scilicet communis suavis, videntur arguisse: quum eorum, quae in rebus atque institutis hominum pulchra sunt et struictuosa, nihil non a singulari prudentia sive consilio et sollertia, hoc est a mente proficiscatur, naturae profecto spectacula atque opera, infinitas quippe varietates, ac vicissitudines, ordines item, functiones, atque usus plane mirabiles. exhibentia, menti cuidam praestantissimae accepta ferantur necesse est. Pulchre sane CICERO o): *Vt si quis in domum aliquam, aut in gymnasium, aut in forum venerit: quum videat omnium rerum rationem, modum, disciplinam, non possit ea sine causa fieri iudicare, sed esse aliquem intelligat, qui praesit; et cui pareatur: multo magis in tantis motibus, tantisque vicissitudinibus, tam multarum rerum, atque tantarum ordinibus, in quibus nihil unquam immensa et infinita vetustas mentita sit, statuat necesse est, ab aliqua mente tantos naturae motus gubernari.* Plane gemina his ea sunt, quae de prima dei notione vel notitia, cum apud PLYTARCHVM p), tum

B 3

et

o) de natura deorum lib. II. de imp. XI. ordil. inno. lib. II. cap. 1.
p) de placitis philosophor. lib. I. cap. VI. dil. inno. lib. II. cap. 1.

et apud SEXTVM EMPIRICVM q) arguiffime dif-
ceptantur; digna certe, quae follerter et cum iudicio
praeter CICERONIANAM legantur.

Ecce vobis, CIVES, nativam theologiae genti-
lis conditionem atque originem, summam fcilicet
descriptam! Cuius equidem prima rudimenta genti-
um barbararum, quas fupra nominavimus, ingeniis
citra controverfiam debentur; caput autem fupre-
mum idemque palmarium, quo videlicet *aftis cor-
porumque terreftrium elementis mens quaedam opifex
atque reatrix praeficitur*, ab iisdem principio fortallis
ignoratum, deinceps autem fimulacris fabulisque per-
plexis involutum et pro *mysterio* habitum. Graecis
enimvero fapientibus, barbarorum quidem difcipulis,
fed peftore magis aperto natura inftuctis, illis prae-
fertim, qui a patria *Jonici*, a peculiari ftudio *phificy*
nuncupantur, haec propria effe gloria videtur, quod *de
mente, rerum univerfitatis praefide*, ratiocinationem
iftam, maxime profecto fublimem ac nobilem, primi in-
ter gentiles vel informaverint, vel faltem aliquanto pla-
nius atque apertius, quam quidem ab orientalibus
factum, MOSIS forfan ABRAHAEQUE auctoritatibus
inducti, enunciaverint. Sic enim THALES MILE-
SIVS, Jonicae philofophorum feftae parens, feptimo
circiter ante C. N. feculo clarus, quique primus de
rebus naturalibus feu divinis quaefiviffe dicitur, teftes
quidem CICERONE, r) *deum dixit effe eam mentem,*
quae

q) contradictionum libro IX. qui eft adverfus phificos.

r) de natura deorum lib. I.

quae ex aqua, velut communi rerum naturalium initio, cuncta fingeret. Idem ille THALES, prouti LAËRTIUS memorat s), antiquissimum eorum omnium, quae sunt, deum esse, ingenitum quippe; pulcherrimum vero mundum, a deo videlicet conditum; animatum item, ac daemonibus plenum, t) statuit. Tum, quid deus sit? interrogatus, quod initio et fine caret, graviter ac nervose respondit. Aquae vocabulo formam fluidam eorum, ex quibus tanquam feminibus opera naturae nulla non proveniunt, heic designari, obiter notamus. De mente vero, mundi aspectabilis causa effetrice, de diis item vel daemonibus, quorum plena dicuntur esse, quae cernentur, omnia, THALETIS effata haec quod attinet, haud exiguam sane dignationem ipsa promerentur. Principio enim philosophus scite admodum contra polytheos atque idololatrias iis docuit, supremum, quo natura seu mundi universitas continetur, imperium haud quaquam divisum esse inter astra, neve democraticum, sed plane monarchicum, hoc est, uni cuidam menti vel numini proprium. Tum idem quoque prudenter significavit, eorum, quae in mundo fiunt et existunt, nihil omnino temere, sed provido singula consilio, per daemones sive intelligentias, velut totidem mentis supremae ministros, hoc est, per vires et secundum leges sapientissime infor-

s) de vitis, dogmatibus et apophthegmatibus clarorum philosophorum lib. I. segm. 27. sqq. πρεσβυτατον των οντων, θεος' αγενητος γαρ' μηλλισον, κοσμος' ποιητα γαρ' θεος. -- Ο κοσμος εμψυχος και δαιμονιος πλ' ηγησθ'

t) Vid. CICERO de legibus lib. II. II.

formatas, perfici ac temperari. *Daemonum* enim appellatione vires ac naturas, five causas rerum effectrices, nutu et consilio dei provido conditas atque ordinatas designari apud veteres philosophos, quis amabo rerum intelligens neget aut dubitet? Data opera atque explanatius quicquid huius est argumenti traditum extat ea commentatione, quae ante hos septem annos u) in lucem heic prodit, *mysterium de daemonibus philosophicum strictim et fideliter revelatum* inscripta. Ad THALETIS autem de mundi animo vel mente, hoc est, deo, nec non de daemonibus, five mentis divinae famulis atque ministris, sententias ut revertamur, observatione dignum existimamus, esse eadem a probatissimis quibuscunque philosophis, cum familiaribus et coevis THALETI, tum sequioribus etiam, latinis pariter ac graecis, velut totidem *axiomata* non fideliter modo suscepta, sed latius quoque paulatim diducta. Singulas equidem singulorum sententias heic expromere decenterque invicem committere prolixum nimis foret atque a scriptionis praesentis brevitate alienum. Expediet interim breviter saltem ea perstrinxisse, quae praecipua videntur esse hoc in argumento, quaeque silentio praeteriri minus commode possunt.

Principio scilicet monendum, haud omnino falsos quidem esse, qui, quam nos THALETI adiudicavimus, assertae *mentis supremae atque a materia distinctae* laudem, ANAXAGORAE tribuendam existimant:

u) anno MDCCXLVII.

man: x) dummodo in laudis huius societatem venire
praeceptorem cum discipulo finant.

Deinde notari meretur, sat prolixam, licet non
ubique satis luculentam eorum, quae a PYTHAGO-
RA, SOCRATE, PLATONE, ARISTOTELE, EPI-
CVRO, ceterisque philosophis summis *de deo rebusque di-
vinis* tradita passim sunt, recensionem cum apud illos
auctores, qui in *mysterio de daemonibus revelato* y)
extant percensiti, tum etiam apud CICERONEM, z)
PLVTARCHVM, aa) PLOTINVM, bb) FRANC. PA-
TRICIVM, cc) LILIVM GREG. GYRALDVM, dd)
C IOH.

x) Πρωτος (ANAXAGORAS) τη ὄλη NOTN ἐπεσθεν, ἀρξίμενος ὅτι τὰ
συγγραμματα, ἃ ἐστὶν ἡδεως καὶ μεγαλοφρονος ἡμηνυμενον· Παντα χρημα-
τα ἢν ὅμοια, ἔστιν οὖος ἐλθὼν ἀντα διέκοσμησε. Primus (ANAXAGO-
RAS) materiae, (quam ὁδε hic appellant) mentem adiecit, in
principio operis sui suavi et magnifica oratione sic scribens: Om-
nia simul erant; deinde accessit mens, eaque composuit.
Verba sunt DIOGENIS LAËRTII in opere *de vitis, dogma-
tibus atque apophthegmatibus clar. philosophorum lib. II. segm. 6.*
Cui adiungi meretur BRUCKERVS in *historia critica philoso-
phiae tom. I. P. II. lib. II. cap. I.* una cum quibusdam aliis inibi
adductis.

y) Vid. *supra* pag. 16.

z) in libris *de natura deorum, primo* praefertim.

aa) in libris *de placitis philosophorum.*

bb) operum a MARSILIO FICINO gr. et lat. cum commenta-
riis, Basl. 1615. fol. editorum, enneadis III. libro IV. quo se-
orsim *de daemonibus et proprio cuiusque daemone* differitur.

cc) in *nova de universis philosophia*, Venet. 1593. fol. *panarchias*
lib. XVIII. *de mentibus dei ministris*, it. *pancosmias* lib. II. *de*
mundo empyreo. it. in ZOROASTRIS *oraculis* CCCXX. ex Pla-
tonicis inibi collectis; et alibi passim.

dd) operum, Basileae 158c. fol. ed. tomo I. *syntagmate I.* quo pe-
culiaris *de diis gentium historia* continetur.

TOH. ROSINVM, ee) et RAD. CVDWORTHVM ff) deprehendi; horum idcirco perlustrationem assiduam cum lectione PLATONIS atque ARISTOTELIS accurata coniungi oportere ab iis, qui digne versari in existimandis atque interpretandis gentilium doctrinis atque institutis sacris cupiunt.

Tum et inprimis scire iuvat, instituta gentilium sacra sic comparata esse uniuersa, ut in asserenda *Mentis supremæ*, sive *Numinis optimi maximi maiestate*, *providaque mundi*, sive rerum naturalium atque humanarum, *temperatione* vulgi præiudiciis atque phantasiae potius, quam veritati rationique sinceræ inferviretur; itaque populus ad pietatis infucatae, hoc est, superstitionis atque idololatriæ perquam speciosæ studium strenuum exstimularetur: quo nempe facilius idem contineri in officio posset. Manifeste id ipsum ex *deorum*, *dearum*, *daemonumque* partim *appellationibus*, partim quoque *simulacris* cernitur. Providam scilicet ac *rationabilem* rerum et causarum naturalium, divinitus quippe constitutarum atque informatarum, *conditionem* picturi dicamus, an adumbraturi? *os habitumque hominis præ se ferentem imaginem* quandam rebus, mente ac forma propria destitutis, affingebant, accommodabant, induebant. gg)

Neque

ee) *antiquitt. rom.* (Traj. ad Rhen. 1701. 4.) libro II. quo forsitan *de diis et eorum templis* exponitur.

ff) in *systemate intellectuâli*, supra iam tam (pag. 10.) laudato, passim.

gg) Μεγαλὸς μὲν (ut ore PLYTARCHI rem exprimamus) τῶ ἀδελφῶν ἀλλοιωτὰς ἀνοήτους καὶ ἄβουδῶντες ὄντι τὰ θεῶν, λαλοῦντο δὲ τοῖς ἑταίροις τὰ Μεσοῦντα φεμικίμωνος παρρητικῶν διδοῦντες. *Cum maguas ape-*

Neque enim vividius repræsentari mentem sive rationem ac sapientiam posse, quam imagine hominis, iudicabant. Similiter quæ proprie et secundum rei veritatem divina *Numinis* optimi maximi *opera*, *instrumenta*, *beneficia* nuncupari debebant, hæc nimis inverecunda, quid quod flagitiosa nominis maxime venerabilis abusione, *numina*, *deos*, *deas*, *daemones* que salurabant ac venerabantur: perinde scilicet, at improbius tamen in re sanctissima, facientes, ac illi, qui, dum PLATONIS verbi causa libros cernunt,prehendunt, inspiciunt, cernere,prehendere atque inspicere se PLATONEM dicunt. hh) Graviter admodum, nec sine aculeis, impudentiam et stoliditatem hanc Aegyptiis exprobravit satyricus: ii)

Quis nescit, VOLVSI, *Bithynice*, qualia demens
Aegyptus portenta colat? *Crocodilon* adorat,

Oppida tota *canem* venerantur nemo Dianam.

Porrum et *cepe* nefas violare ac frangere morfu.

O sanctas gentes! quibus hæc nascuntur in hortis
Numina.

Vt ne quis autem porro miretur vel ignoret, quæ
C 2 de-

rientes vahæas impiae turbae, quæres deorum in humanas convertit, tum splendidam licentiam conciliantes imposturis EVMERI Messenii (athei). Vid. lib. de Iside atque Osride. Ipsas interim deorum larvas vel imagines hæc intueri ac circumspicere cupientibus CHARTARIUS, MONTEAVCONVS alii que servire poterunt.

hh) Vid. PLVTARCHVS l. c.

ii) IUVENALIS *satyra XV*. Cui tamen PLVTARCHVS iungi potest, l. c. mitius de his talibus iudicans.

demum ratio vel causa tam mirabiles deorum, dearum, ac daemonum turmas atque classes vel ordines in scenam aut mundum adduxerit; animadversione dignum videtur, fere sic gentilium sacerdotes, recte saltem, arguisse: quum semel consultum visum sit atque constitutum, ut singulares quaeque rerum naturae seu vires, divinitus quippe ac sapienter constitutae, daemonum vel deorum dearumque titulis maectentur; sane quotuplices rerum naturalium atque humanarum species et classes existunt, totidem etiam deorum, dearum, daemonumque species atque ordines designari debent, populoque ad venerandum proponi. *Multiplices igitur ac variae deorum dearumque species atque classes existunt. Daemonum plena omnia.* kk) Pro dignitate singulos deorum ordines, *selectos* puta, *certos, consentes, coelestes, terrestres, marinos, sylvestres, inferos, humanos* sive *Genios*, ceteros, *ignos,*

kk) Censeri ex his ea possunt, quae dicta reperiuntur a IO. IAR-
KIO ea praefatione, quam ET. SCHEDII de diis germanis li-
bro, iunctim cum I. A. FABRICII praefatione, nec non IO. GE.
KEVSLERI diss. de cultu solis, Freii et Othini, Halaë 1728. 8.
edito praefixit. *Quum ex Romanis nonnulli 30000. deos commen-
ti sint, quod sufficere poterat ad delirium illorum et impietatem;
reperitus est philosophus Romae a Gallis post urbem expugnatam
at capitolium obsessum relictus, qui iam iam debitum naturae
persolaturus senatui, qui ad illum visendum venerat, lactari se
dixit, quod quo tempore Romam venisset, ingens et non ferend-
um decus vidisset, urbem nempe admodum a diis esse inopem;
iam autem ad numerum civium auctum esse illorum numerum.
Sicut enim ducenta et octoginta civium essent millia, ita tot a
se, singulos nempe singulis, deos urbi relinquit; fore addens, ut
suo quisque Lare comentur publica urbis Numina non fatiget.*

ignotos, dinumerare, percensere atque ab obscuritate sua in lucem vindicare, commentationis huius brevitatis neutiquam permittit. Sufficiat itaque summatim heic observasse, in diis ac daemonibus quoddam velut *Numinis supremi ministerium* cerni, eosdemque universos ac singulos *sapientiae, potentiae, benignitatis, summa providentiae divinae instrumenta* existere; sed *principes* tamen illorum, sive *maxime celsos ac splendidos*, quique *dii coelestes, visibiles, immortales, diique deorum* (parentes videlicet) salutantur, si praesertim PLATONEM audiverimus, in *planetis* sive *VII. sideribus erraticis* esse conspicuos.

Ecce vobis, *CIVES*, ex mente quidem gentium, *aulae dei proceres, summos* item *palatii divini*, in coelis conspicui, *principes, divinaeque providentiae ministros maxime spectabiles*, VII. PLANETAS, hoc est, *septem ista coeli sidera erratica*, quae, prout haecenus est ostensum, apud Graecos et Romanos perinde, atque apud Persas et Chaldaeos, non communem modo *divinitatis*, sed peculiarem quoque *principum deorum cultusque divini* seu *religiosi* gloriam sunt adepti

Quaenam igitur ratio subsit, quare *septem* admodum *principes maximi*, tanquam regiminis administri supremi, *aulae regiae proceres*, ipsius denique regis consiliarii intimi, et satellites individui, apud PERSAS olim fuerint constituti, (ut *septenas reginae ministras* et pedissequas intactas relinquamus) Il) vosmet ipsi, *CIVES*, ex iis, quae haecenus sunt

expofita, haud obscure intelligetis. Summam fcilicet magnificentiam atque gloriam *Perfarum reges* olim affectabant, qui videlicet *reges magnos*, quin imo *reges regum* fe fe vocabant, *divinisque honoribus coli* a fuis volebant. mm) Vix autem maiorem ipfi neque aulae fuae gloriam, nec fibimet ipsis maieftatem conciliari poffe credebant, quam fi *ad palatii et ministerii coeleftis fimilitudinem palatium ac ministerium ipforum regium componeretur.*

Haud prorfus diffimile, fed idem tamen iuftum magis, magisque fincerum efle fanctumque illud inftitutum videtur, quo *lychnuchus* quidam aureus, *feptem lucernis ac lumine vel igne perpetuo in-structus*, in aede *IUDAEOBUM* fagra coram fancto fanctorum, nutu et confilio divino, pofitus fuiffe memoratur. nn) quem ipfum equidem ubi luculentum non minus et venerabile, quam fimplex et compendiofum *aulae coeleftis*, quaeque nullibi non in eadem cernitur, *providentiae atque administrationis divinae* fchema five fymbolum dixerimus, fane nihil a veritate alienum ftatuerimus. Quandoquidem autem non mundo folum materiato, fed et vel maxime hominum generi ac civitatibus providentiae divinae miniſtri quidam, velut cuftodes atque angeli, feu tutelares, dati efle recte cenfebantur apud Hebraeos; non incon-

mo-

ll) Vid. fupra pag. II. 12.

mm) Vid. *ESTHERIS hiftoria* cap. I.

nn) *BERTSONIUS* in libro de regio *Perfarum* principatu cap. 20. I. qui quidem *eunuchos* fuiffe illos. (cap. XCL.) notavit.

modum certe videbatur, his, quum de certo ac definito ipsorum numero nihil constet, numerum istis similem, hoc est qualemcunque, sed maiorem tamen, quam istis, dignitatem ac virtutem attribuere.

Atque ex his tandem cum GROTII notatio, tum et inprimis CHRISTI Servatoris sententia superius (pag. 5.) exhibitae rectius intelligi sine dubio poterunt atque explicari. Invenit autem simul, pro uberiori verborum CHRISTI intelligentia, strictim haec ea describere, quae pulchre hanc in rem notata reperiuntur apud GROTIUM. 00) Hoc eo pertinet, scribit is, ut non quivis, sed *insigniores vel primores angeli* intelligantur piorum custodiae assignati. A regum enim more sumta est similitudo, quos *aspicere quotidie* non cuiusvis ministrorum licet, sed *solis regni proceribus*. Quemadmodum autem *regis faciem quotidie videre*, et *continuo coram rege stare*, unum idemque significat; sic utrumque peculiare sibi habent illi, qui *apud reges et principes intimae sunt admissionis*, regni videlicet atque *aulae regiae proceres*.

Si quis vero tandem, ecqui *aulae dei proceres veri ac genuini*, hoc est, non gentilium ritu spectati, sed mentis christianae oculis considerati, existant, quae siverit; fere sic statuendum esse secundum purioris sapientiae principia existimamus. Duplicis generis entia vel opera ista divina, quibus rerum univertitas absolvitur, *duplicem* velut *dei aulam* atque *civitatem* constituunt; *duplicia* item *providentiae divinae instrumenta* requirunt.

00) Numer. VIII. 2. it. ZACHAR. IV. 2.

runt. Aulæ visibili vires motrices, aulæ invisibili, huicdemque spirituali mentes quasdam excellentiores, hoc est sapientia ac virtute singulari instructas, atque angelorum sive ministrorum nunciorumque divinorum nomine venerabili in S. S. designatas, mundi conditor ac gubernator sapientissimus, DEVS O. M. praefecit. *Angelos*, quaesumus, mente pia sagacique contemplentur, imitentur, aemulentur, quicumque salutariter ac digne versari circa *aulæ dei proceres* voluerint. Per vestros igitur, cives, genios atque ve angelos, imo vero per immensam Numinis providissimi benignitatem, vestram denique salutem, singulos atque omnes Vos rogamus atque obtestamur, ut sapientiae, humanitatis, vigilantiae, pietatis, modestiaeque prorsus sinceræ studio strenuo atque indefesso ad nobilem sanctitatis angelicæ gloriam contendatis: futuri olim, quod felix atque faustum sit!

Aulæ dei proceres.

P. P. in Academia Iulia Carolina
d. XXIX. Sept. MDCCLIV.

153883

X 2286633 ✓

ULB Halle 3
007 138 997

R

ND 18

23 L2

PROVINCIA Rector

AVLAE DEI P R O C E R E S

LVCVLENTE COMMONSTRATI
SCRIPTIONE SOLENNI
FESTO MICHAELIS DIE

A. N. MDCCLIV.

I N

ACADEMIA IVLIA CAROLINA
P. P.

HELMSTADII

LITERIS SCHNORRIANIS